

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2023

BULGARIAN

HIGHER LEVEL

Monday, 19 June
09:30 - 12:30

Изпълнете всички задачи от трите части. Всички отговори трябва да бъдат написани на български език.

Първа част

Прочетете внимателно текста и отговорете на шестте въпроса, които следват. Отговорете със свои думи, като избягвате простото копиране на фрази и изречения от текста.

За доброто у човека и защо ни харесва да бъдем лоши

На една Тед конференция американският професор по история и литература Бен Дънлап описва живота на индустриалеца и мецената Ласло Теслер като безкрайна поредица от страдания, неправди и жестокост. На 97 години, Теслер присъства на лекцията и накрая отива при професора и скромно заявява: „Знаете ли, професоре, човешките същества по принцип са добри.”

„Тогава си обещах, казва Дънлап, че щом този човек, който е имал безброй причини да мисли по съвсем друг начин, е стигнал до такъв **възглед**, няма да си позволя да застъпвам противното, освен ако той лично не ме освободи от моя обет. ”

Аз също допускам, че у хората „по принцип” има вродена доброта, въпреки че на пръв поглед изглежда, че злото е навсякъде около нас и е далеч по-видимо от доброто. Питам се, защо все пак ни харесва да се правим на лоши и да изповядваме злото.

Чета вестници, форуми и блогове, разкази и романи. И се чудя на това, как тъй във форумите на умни и умерени издания се коментира просташки и агресивно, с каква лекота вестникарят охулва и слага в дописката си „престъпник” вместо „обвиняем”, питам се защо статиите на умни публицисти за обществото ни днес или за света изобщо са пълни със смрадливи метафори... Не всичко е тъй, иначе да съм спрял да чета и да пиша, но цинизмът и черногледството явно се имат за „cool”, вървят на пазара, вървят на приказка в кръчмата и като че ли отговарят на някакви лични потребности и колективни очаквания.

Човекът е с душа самотна и суетна. Нормално е да ни се ще да изглеждаме опитни, мъдри и критични – в собствените си очи, в очите на околните или на анонимната публика. Откъде обаче се е взела предпоставката, че **оптимизмът** и добротата са присъщи само на наивния и дори „малко налудничав” идеалист? От всекидневието и опита? Ами нали опитът на всеки от нас е шарен, както ни напомнят патили и успели в живота хора като Теслер или Майка Тереза? А и на кого не му се е случвало нещо добро, направено от някой друг?

Човешко е и туй да се усещаме понякога неуверени, напрегнати пред сложността на света около нас. Тогава пак е нормално да ни се ще да се видим силни и „всезнаещи”, обаче дали действително историческият и личният опит доказват, че добротата е слабост? И още – защо клишето, че добрата новина не е новина, продължава да бъде водещ търговски принцип за медиите?

Изглежда няма нищо ново в това състояние на нещата – оплакването от земното ни съществуване, недоверието към положителното действие, негативните очаквания към ближния и към утрешния ден... „Злото е по-старо от света“ – твърди една народна поговорка. Друга казва, че е „по-добре с мъдрия да плачеш, а не с лудия да се смееш.“ Поглеждам в обобщаващия раздел на едно сборниче със заглавие „5000 избрани български пословици и поговорки“, издадено през 1964 година – под рубриката „Добро“ има само една страничка, докато в категорията „Зло“ народните умотворения са два-три пъти повече.

Не твърдя, че моето сборниче дава представителна извадка на традиционната българска духовност, но ми се струва, че не може да не подсказва поне нещичко за наследството от практически напътствия и житейски стратегии, с които са расли поколения. Впрочем, в този текст няма да задълбавам в народопсихологическото, а се питам защо тъй се харесва на модерния интелектуалец да бъде жесток съдник на човека и ентусиазиран вестител за края на всичко. Може би все пак съществува и някаква **универсална причина** за това да се чувстваме обречени и да вярваме, че упадъкът е неизбежен и че нещата могат да вървят само на зле.

Аз пък си мисля, че не е чак толкова трудно да се отървем от чувството за безсмислие и обреченост – достатъчно е да четем и да разсъждаваме върху фактите, които подсказват, че познатият ни свят продължава да съществува след поне пет хиляди години кръв, насилие и мрачни прорицания и умишлено да търсим свидетелствата, потвърждаващи, че доброто е поне почти толкова старо, колкото злото. Достатъчно е също да положим усилие да си изберем нещо за вярване и съответно нещо за правене. Вярата в бог, в някаква идея или начинание дава качество и ред в живота, помага да се съсредоточим върху нуждата от промяна и действие.

„Вярата планина премества“ – има и такава поговорка - тя говори за вярата като стимул за действие, за правене на нещо. Естествено, можем да решим да заемем и **безучастна позиция** на наблюдатели, да плачем ведно с другите „мъдри“ и вкупом да се смеем на „лудите“. Е, при такъв избор, негативистичните послания от медиите действително по-лесно ще се свързват с всекидневния ни опит. Ще ни бъдат съвсем убедителни и достатъчни, ще ги търсим и ще се опитваме да ги препродаваме в суетния си порив да бъдем чути, забелязани и одобрени. Днешните „развалячи“ силно се стараят да бъдат забелязани и да ни се покажат като много умни и прозорливи. Обаче „**мъдростта** е ум, надарен с доброта“, а умът без доброта е само най-обикновена хитрост.

Велко Милоев, *За доброто у човека и защо ни харесва да бъдем лоши (адаптация)*, Личен блог на автора, 27.07.2012

*Велко Милоев е журналист и белетрист, награждаван на национални конкурси за разкази и белетристика.

Въпроси**100 точки****Първа част****(30/100)**

1. Какво е значението на думите и на изразите в текста?

а) възглед	1 точка
б) оптимизъм	1 точка
в) универсална причина	1 точка
г) безучастна позиция	1 точка
д) мъдрост	1 точка

2. „Знаете ли, професоре, човешките същества по принцип са добри.” Според текста, защо мнението на Теслер е убедително? 5 точки

3. Съгласни ли сте, че „цинизмът и черногледството явно се имат за „cool”, вървят на пазара, вървят на приказка в кръчмата и като че ли отговарят на някакви лични потребности и колективни очаквания.”? 5 точки

4. Мислите ли, че „злото е далеч по-видимо от доброто”? 5 точки

5. Съгласни ли сте, че „добрата новина не е новина” е водещ търговски принцип на медиите? Защо, според вас? 5 точки

6. Какво предлага авторът за преодоляване на „чувството на безсмислие и обреченост”? Какво бихте предложили вие? 5 точки

Втора част**(30/100)**

Наистина ли „оптимизмът и добротата са присъщи само на наивния идеалист”?
Какво е вашето мнение? Аргументирайте се. (около 100 думи)

Трета част**(40/100)**

Напишете съчинение (минимум 300 думи) на една от следните теми:

1. „Вярата планина премества.”

или

2. „Идеалът на земното щастие е в труда, в здравето и в природата.” (Иван Вазов)